

ԿԱՐԾԻՔ

Ը.00.08 «Տնտեսության մաթեմատիկական մոդելավորում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար ներկայացված Հովհաննես Ռազմիկի Կարապետյանի «ՀՀ բնակչության եկամուտների և ծախսերի տնտեսամաթեմատիկական գնահատումը» թեմայով ատենախոսության վերաբերյալ

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը

Երկրի բնակչության եկամուտների և ծախսերի ուսումնասիրությունը հնարավորություն է տալիս ճիշտ պատկերացում կազմել երկրի սոցիալական և տնտեսական իրավիճակի մասին: Բնակչության եկամուտների և ծախսերի անհավասարության գնահատման վերաբերյալ բազմաթիվ ուսումնասիրություններ են անցկացնել Ազգային վիճակագրական ծառայության, Համաշխարհային բանկի, հայրենական և արտասահմանյան տնտեսական վերլուծաբանների կողմից: Գլոբալ անհավասարության խորացման պայմաններում էլ ավելի արդիական է դառնում բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխումների ուսումնասիրությունները: Գլոբալ անհավասարության հետ մեկտեղ, անհավասարության մակարդակը խորանում է նաև Հայաստանի Հանրապետությունը: Եթե մինչև 2008 թվականը բնակչության եկամուտների և ծախսերի անհավասարության մակարդակը ունեցել է նվազման միտում, ապա դրանից հետո այն սկսել է աճել: Անհրաժեշտություն է առաջանում գնահատել, թե անհավասարության աճը ինչով է պայմանավորված և ինչ գործոններ են ազդում դրանց վրա: Շատ կարևոր է վերլուծել յուրաքանչյուր գործոնի ազդեցությունը անհավասարության վրա, որպեսզի հնարավոր լինի բարձրացնել սոցիալ տնտեսական քաղաքականության արդյունավետությունը: Հայաստանի Հանրապետության որդեգրած ուղղություններից շատ կարևոր է եկամուտների և ծախսերի անհավասարության և աղքատության կրճատումը: Այդ իսկ պատճառով անհրաժեշտություն է առաջանում ուսումնասիրել դրանք բազմակողմանիորեն, վեր հանել տարբեր գործոնների ազդեցության ուժգնությունն ու ուղղությունը:

Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է վերոնշյալ հիմնավորումներով և պնդումներով:

Հետազոտության նպատակը և հիմնական խնդիրները

Հետազոտության հիմնական նպատակներն են Հայաստանի Հանրապետության բնակչության եկամուտների և ծախսերի անհավասարության գնահատումը, նրանց բաշխման տնտեսամաթեմատիկական մոդելավորումը՝ առավել նշանակալի գործոնների ուսումնասիրության միջոցով: Այդ նպատակին հասնելու համար առաջադրվել են հետևյալ խնդիրները՝

- ուսումնասիրել բնակչության եկամուտների և ծախսերի էությունն ու կառուցվածքը,
- ուսումնասիրել բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխման վերաբերյալ տարբեր տնտեսագետների կողմից առաջ քաշված մոտեցումներն ու մեթոդները,
- ուսումնասիրել և վերլուծել համաշխարհային պրակտիկայում բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխման հետազոտության մեջ իրականացվող տնտեսամաթեմատիկական մեթոդները և մոդելները,
- վեր հանել այն գործոնները, որոնք ազդում են բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխման անհավասարության վրա և բացահայտել նրանց առանձնահատկությունները
- գնահատել Հայաստանի Հանրապետությունում բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխման անհավասարության վրա ազդող հիմնական գործոնների ազդեցությունը, նրանց ուղղությունը և չափը,
- կանխատեսել Հայաստանի Հանրապետությունում բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխման անհավասարության մակարդակները:

Ատենախոսության կառուցվածքը և բովանդակությունը

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից:

Ատենախոսության առաջին գլխում («Բնակչության եկամուտների և ծախսերի դասակարգումը») ներկայացվել են բնակչության եկամուտների և ծախսերի էությունն ու կառուցվածքը, նկարագրվել են բնակչության եկամուտների և ծախսերի վերլուծության սկզբունքները:

Աշխատանքի երկրորդ գլխում («Բնակչության եկամուտների եւ ծախսերի բաշխման գնահատման մեթոդաբանությունը») ներկայացվել են բնակչության եկամուտների եւ ծախսերի անհավասարության գնահատման մոտեցումները, անդրադարձ է կատարվել անհավասարության ինդեքսներին՝ մասնավորապես Ջինի գործակցին եւ էնթրոպիայի դասի այլ ինդեքսներին, ուսումնասիրվել են Ֆիլդսի եւ ՋՄՓ մեթոդները եւ նրանց սինթեզի միջոցով ստացված համընդհանուր մեթոդը:

Ատենախոսության երրորդ գլխում («ՀՀ բնակչության եկամուտների եւ ծախսերի գնահատումը») հեղինակը ուսումնասիրել է ՀՀ բնակչության եկամուտների ծախսերի բաշխման անհավասարությունը ինչպես անհավասարության ինդեքսների, այնպես էլ Ֆիլդսի եւ ՋՄՓ մեթոդների միջոցով: Ուսումնասիրվել են ինչպես դինամիկ բաշխումները, այնպես բնակչության սոցիալական տարբեր խմբերի բաշխումները:

Աշխատանքի հիմնական գիտական արդյունքները և գիտագործնական նշանակությունը

Ատենախոսի կողմից ներկայացված ատենախոսության հիմնական գիտական արդյունքներն ու նորույթը կայանում են հետևյալում.

- Ֆիլդսի և ՋՄՓ մեթոդների օգնությամբ սինթեզված նոր մեթոդի և անհավասարության ինդեքսների օգնությամբ գնահատվել է Հայաստանի Հանրապետության եկամուտների և ծախսերի բաշխման անհավասարության վրա ազդող գործոնների ազդեցությունը ինչպես ժամանակի տարբեր պահերին, այնպես բնակչության տարբեր խմբերի միջև:
- Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական աճի սպասումների բյուջետային և թիրախային սցենարների հիման վրա կանխատեսվել է Հայաստանի Հանրապետության եկամուտների և ծախսերի բաշխման անհավասարությունը: Կանխատեսումներն իրականացվել են հաշվի առնելով եկամուտները և ծախսերը բնութագրող գործոնների էլաստիկության մակարդակները:
- Առաջարկվել է բնակչության եկամուտների և ծախսերի ուսումնասիրության համար օգտագործվող տնտեսամաթեմատիկական մեթոդների նոր դասակարգում, որ բաղկացած է հետևյալ խմբերից՝ անհավասարության

գործակիցներ և հարաբերակցություններ, անհավասարության ինդեքսներ, միկրոտնտեսական հետազոտության մեթոդներ, մակրոտնտեսական հետազոտության մեթոդներ: Ուսումնասիրության արդյունքները կարող են օգտագործվել հանրապետությունում տնտեսական մրցակցության պաշտպանության օրենսդրության կատարելագործման, ինչպես նաև տնտեսական քաղաքականության մշակման և իրականացման գործընթացներում:

Ատենախոսությունում տեղ գտած հետազոտության արդյունքներն ու եզրահանգումները հնարավորություն են տալիս գնահատելու բնակչության եկամուտների և ծախսերի բաշխման անհավասարության մակարդակները ժամանակի տարբեր պահերին, ինչպես նաև սոցիալ-տնտեսական տարբեր խմբերի մարդկանց համար: Ստացված արդյունքները կարող են օգտագործվել կառավարության երկարաժամկետ քաղաքականության մշակման համար՝ թիրախավորված միջոցառումներ իրականացնելու և սոցիալ-տնտեսական խնդիրները լուծելու համար:

Դիտողություններ ատենախոսության վերաբերյալ

Ատենախոսությունը գերծ չէ նաև թերություններից, որոնցից կարևորվել են հետևյալները.

1. Ատենախոսության առաջին գլխի երկրորդ բաժնում տեսական հիմքերը մեծամասամբ ուսումնասիրված են արտասահմանյան գրականության հիման վրա: Աշխատանքը կշահեր, եթե տեսական հիմքերը ներկայացվեին և վերլուծվեին նաև հայ հեղինակների գիտական աշխատանքների և ուսումնասիրությունների հիման վրա:
2. ՀՀ բնակչության եկամուտների և ծախսերի անհավասարության գնահատում իրականացվել է Ֆիլդսի և ՋՄՓ մեթոդների օգնությամբ սինթեզված նոր մեթոդի օգնությամբ 2008 և 2020 թվականների համար: Հարց է առաջանում, թե ինչու են ընտրվել այդ թվականները: Անշուշտ ատենախոսությունն ավելի արժեքավոր կլիներ, եթե վերլուծության մեջ ներառվեր միջանկյալ այլ թվականներ ևս:

3. Հեղինակի կողմից իրականացվել է ՀՀ բնակչության եկամուտների և ծախսերի անհավասարության գնահատում օգտվելով ազգային վիճակագրական ծառայության տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի (կենսապայմանների) ամբողջացված հետազոտության անվանագերծված միկրոտվյալների բազայից: Աշխատանքը կշահեր, եթե պաշտոնական տվյալները լրացվեին սեփական հետազոտության արդյունքներով:

Եզրակացություն

Մեր կողմից նշված դիտողությունները բացասական ազդեցություն չեն թողել հետազոտության արդյունքների վրա: Հովհաննես Ռազմիկի Կարապետյանի ատենախոսությունն ունի գիտագործնական նշանակություն, իրենից ներկայացնում է ինքնուրույն հետազոտություն, որում վերլուծված և գնահատված են ՀՀ բնակչության եկամուտների և ծախսերի անհավասարության վրա ազդող գործոնները:

Հետազոտության հիմնական արդյունքները հրապարակված են 7 գիտական հոդվածներում: Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ուսումնասիրության բովանդակությանը և արտացոլում աշխատանքի կարևորագույն դրույթներն ու արդյունքները:

Ընդհանուր առմամբ, Հովհաննես Ռազմիկի Կարապետյանի «ՀՀ բնակչության եկամուտների և ծախսերի տնտեսամաթեմատիկական գնահատումը» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի 6-րդ և 7-րդ կետերի պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է Ը.00.08 «Տնտեսության մաթեմատիկական մոդելավորում» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Պաշտոնական ընդդիմախոս,
տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Վ.Վ.ԲԱԴԱԿՅԱՆ

Վ.Վ.Բադդասարյանի
Ստորագրությունը հաստատում եմ՝

ՎՊՀ գիտական խորհրդի քարտուղար, մ.գ.թ., ուսցեմ

Ս.Ս.ԲԵԺԱՆՅԱՆ